

ROCR NIK LABUSKI



**ROCZNIK
LUBUSKI**

LUBUSKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE

**ROCZNIK
LUBUSKI
TOM XXVII Cz. I**

**ROLA SZLACHTY W KSZTAŁTOWANIU
OBLICZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO
NOWEJ MARCHII (XVI-XVIII w.)**

Pod redakcją Wojciecha Strzyżewskiego

Zielona Góra 2001

Copyright © by
Lubuskie Towarzystwo Naukowe
Zielona Góra 2001

REDAKTOR NACZELNY
Kazimierz Bartkiewicz

KOLEGIUM REDAKCYJNE
Marian Eckert, Leszek Gołdyka, Edward Hajduk,
Tomasz Jaworski, Barbara Kołodziejaska, Regina Orzelek-Bujak,
Wojciech Sitek (Wrocław), Andrzej Toczewski,
Zdzisław Wołk
Sekretarz: Bogdan Idzikowski

PROJEKT OKŁADKI
Witold Michorzewski

TŁUMACZENIA STRESZCZEŃ
Katarzyna Trychoń-Cieślak

REDAKTOR
Ewa Raczyńska-Patalasowa

SKŁAD KOMPUTEROWY
Beata Bukowiec

ISSN 0485-3083

WYDANIE PUBLIKACJI DOFINANSOWANE PRZEZ
KOMITET BADAŃ NAUKOWYCH W WARSZAWIE,
WYŻSZĄ SZKOŁĘ PEDAGOGICZNĄ
IM. TADEUSZA KOTARBIŃSKIEGO W ZIELONEJ GÓRZE,
URZĄD MARSZAŁKOWSKI W ZIELONEJ GÓRZE ORAZ
ZARZĄD MIASTA ZIELONA GÓRA

Druk: Poligrafia Uniwersytetu Zielonogórskiego

SPIS TREŚCI

WSTĘP (Wojciech Strzyżewski) 9

I. ARTYKUŁY

EDWARD RYMAR

Rycerstwo Nowej Marchii w czasach margrabiego Jana kostrzyńskiego 13

TADEUSZ DZWONKOWSKI

Emancypacja szlachty weichbildu sulechowskiego w XVI wieku 57

DARIUSZ DOLAŃSKI, MAŁGORZATA KONOPNICKA-SZATARSKA

Ekonomiczne i religijne podłoże konfliktu między Janem z Kostrzyna
a joannitami 73

BOGUSŁAW MYKIETÓW

Szlachta marchijska w służbie władców Brandenburgii. Dowódcy twierdzy
Kostrzyn w latach 1546–1901 83

STANISŁAWA JANICKA

Akta majątków ziemskich w zasobie Archiwum Państwowego w Gorzowie .. 99

HANNA KOSIOREK

Ludność wiejska Nowej Marchii na początku XVIII wieku w świetle
„Klasyfikacji” 111

KATARZYNA ADAMEK

Kontakty artystyczne szlachty nowomarchijskiej na przełomie XVIII
i XIX wieku na przykładzie rodzin von Burgsdorf oraz Finck von
Finckenstein – właścicieli Cybinki 129

GRZEGORZ JACEK BRZUSTOWICZ

Bernd von Waldow – bierzwnicki amtmann 137

DARIUSZ ALEKSANDER RYMAR

Jan Bukowiecki z Bukowca (ok. 1597 – 1640–1643) i jego *Krótko*
rozprawa o hojności i skąpstwie 151

BOGDAN WOJCIECH BRZUSTOWICZ

Epitafium Anny Luizy Dilianny von Puttkamer z kościoła parafialnego
w Pomieniu 159

II. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

MAŁGORZATA KONOPNICKA-SZATARSKA

List Jana z Kostrzyna potwierdzający prawa do sekularyzacji zakonu
joannitów oraz innych dóbr kościelnych (1538/1539) 171

BOGUSŁAW MYKIETÓW	
XVII wieczne krośnieńskie żałobne druki ulotne poświęcone baronowi Rudolfowi von Gerssdorf	173
MAŁGORZATA KONOPNICKA-SZATARSKA	
Epitafium ku czci Wolffa Aleksandra von Rottenburga	181

III. RECENZJE I OMÓWIENIA

LEON OKOWIŃSKI, <i>Siedem wieków Sulechowa. Szkice z dziejów miasta i okolic od pradziejów do 1945 roku, część pierwsza</i> , Sulechów 2000, wyd. przez Gminę Sulechów, ss. 240 (Bogumiła Burda)	189
<i>Bytom Odrzański. Zarys dziejów</i> , red. Wojciech Strzyżewski, Bytom Odrzański-Zielona Góra 2000, ss. 236, mapy, ilustracje (Wolfgang J. Brylla)	192
<i>Frankfurter Jahrbuch 2000 des Vereins der Freunde und Förderer des Museums Viadrina Frankfurt (Oder)</i> , Verlag Die Furt 2000, ss. 191 (Anna Musiał)	195
<i>Powiat żarski na dawnej pocztówce ze zbiorów Franciszka Łuckiewicza, Guntera Krause, Czesława Walukiewicza i Sławomira Falkowskiego</i> , Żary 2000 (Dariusz Fabisz)	198
ANNA M. KĘDRYNA, ROBERT M. JURGA, <i>Wyposażenie socjalne obiektów fortyfikacji niemieckiej 1933–1944</i> , Kraków 1999, ss. 80;	
ROBERT M. JURGA, ANNA M. KĘDRYNA, <i>Festungsfront Oder-Warthe-Bogen-Katalog</i> , Lubrza 2000, ss. 184 (Marceli Tureczek)	200
<i>Trudne gorzowskie początki. Z dziejów gorzowskich instytucji (teksty źródłowe z lat 1945–1948)</i> , oprac. Dariusz Rymar, Gorzów 2001, ss. 167 (Ryszard Marcinkiewicz)	202
<i>Dzieje regionu w nauczaniu historii. Propozycje treści programowych dla szkół z terenu powiatu nowosolskiego</i> , oprac. T. Andrzejewski;	
<i>Dzieje powiatu nowosolskiego. Wybór źródeł i materiałów</i> , wybór i oprac. T. Andrzejewski, opracowanie graficzne i komputerowe L. Pańczak, wyd. Muzeum Miejskie Nowa Sól, 2000, płyta CD (Bogumiła Burda)	204
„Studia nad Rozwojem Dolnego Śląska”, zeszyt 1–7, wyd. Urząd Marszałkowski we Wrocławiu, Wrocław 1999–2000 (Marek Zawadka)	206
<i>Sytuacja społeczna Dolnego Śląska</i> , red. W. Ostasiewicz i Z. Pisz, AE im. Oskara Langego we Wrocławiu, Opole 2000 (Józef Zarzeczny)	209
MAREK ADAMCZEWSKI, <i>Heraldyka miast wielkopolskich do końca XVIII wieku</i> , Wydawnictwo DiG, Warszawa 2000 (Jakub Łysakowski)	217

INHALTSVERZEICHNIS

VORWORT (Wojciech Strzyżewski)9

I. ARTIKEL

EDWARD RYMAR

Rittertum der Neumark in der Zeit des Markgrafen Johann von Küstrin ... 13

TADEUSZ DZWONKOWSKI

Zur Emanzipation des Adels des Züllichauer Weichbildes im 16. Jh.57

DARIUSZ DOLAŃSKI, MAŁGORZATA KONOPNICKA-SZATARSKA

Ökonomische und religiöse Gründe des Konflikts zwischen Johann von Küstrin und dem Johanniterorden 73

BOGUSŁAW MYKIETÓW

Der Markadel im Dienste der Brandenburger Herrscher. Befehlshaber der Festung Küstrin in den Jahren 1546–1901 83

STANISŁAWA JANICKA

Landgutsakten im Staatsarchivbestand in Gorzów (Landsberg) 99

HANNA KOSIOREK

Dorfbevölkerung in der Neumark am Anfang des 18. Jahrhunderts angesichts der „Klassifikation“ 111

KATARZYNA ADAMEK

Künstlerische Beziehungen des Neumarkadels um die Wende des 18. und 19. Jhs. am Beispiel der Familien von Burgsdorf und Finck von Finckenstein – Besitzern von Cybinka (Ziebingen) 129

GRZEGORZ JACEK BRZUSTOWICZ

Bernd von Waldow – Amtmann von Bierzwnik (Marienwalde) 137

DARIUSZ ALEKSANDER RYMAR

Jan Bukowiecki von Bukowiec (geb. um 1597 – gest. 1640–1643) und sein *Kurzes Traktat über Freigebigkeit und Geiz* 151

BOGDAN WOJCIECH BRZUSTOWICZ

Epitaphium von Anna Luise Dilianne von Puttkammer aus der Pfarrkirche in Pomień (Pammin) 159

II. QUELLENMATERIAL

MAŁGORZATA KONOPNICKA-SZATARSKA

Der Brief Johannes von Küstrin zur Bestätigung des Säkularisationsrechts des Johanniterordens und anderen Kirchenguts (1538/1539) 171

BOGUSŁAW MYKIETÓW	
Trauerflugblätter aus dem 17. Jh. gewidmet dem verstorbenen Freiherrn Rudolf von Gerssdorf	173
MALGORZATA KONOPNICKA-SZATARSKA	
Epitaphium zur Ehre Wolfs Alexanders von Rottenburg	181
III. REZENSIONEN UND BESPRECHUNGEN	187

WSTĘP

Ziemie położone na prawym brzegu środkowej i dolnej Odry, wchodzące obecnie w skład województw lubuskiego i zachodniopomorskiego, w przeszłości — poczynając od połowy XIII wieku — w wyniku ekspansji margrabiów brandenburskich zostały włączone w granice Marchii Brandenburskiej. Posiadłości marchijskie na tym obszarze określane były w dokumentach z XIII i XIV w. na podstawie kryterium geograficznego, stąd nazwy *trans Odera* czy *Terra Transoderana*. Do drugiej połowy XVI wieku ziemie będące w rękach margrabiów obejmowały dwie jednostki terytorialne: Nową Marchię i Ziemię Torzymską z częścią historycznej Ziemi Lubuskiej. Po roku 1482 posiadłości brandenburskie powiększone zostały o utworzone z części północnej księstwa głogowskiego księstwo krośnieńskie. Ziemie te uzyskali margrabiowie w wyniku wojny o sukcesję po ostatnim Piaście głogowskim.

Zawarte w tytule niniejszego „Rocznika” określenie *Nowa Marchia* potraktowane zostało umownie jako punkt wyjścia do badań nad szlachtą XVI–XVIII w. całego opisanego powyżej terytorium, znajdującego się w tym czasie w granicach Brandenburgii. Tematyka badawcza obejmuje szeroko rozumianą aktywność grupy społecznej, którą w czasach wczesnonowoczesnych zaliczano do uprzywilejowanego stanu szlacheckiego. Jako poddani elektorów brandenburskich, a od 1701 r. królów pruskich, szlachta marchijska odgrywała decydującą rolę w kształtowaniu oblicza politycznego i gospodarczego państwa.

Badania dotyczące szlachty Nowej Marchii, Ziemi Torzymskiej i księstwa krośnieńskiego w XVI–XVIII w. nie cieszyły się dotąd większym zainteresowaniem polskich badaczy, a i niemieccy historycy w okresie po II wojnie światowej traktowali je marginalnie. Większym zainteresowaniem cieszyły się zagadnienia związane ze średniowiecznym rycerstwem tych ziem.

Zebrane w „Roczniku” artykuły dotyczą badań w zakresie zarówno genealogii, stosunków wyznaniowych i gospodarczych, jak i roli szlachty w służbie elektorów brandenburskich. Uwzględnione zostały również kwestie jej działalności budowlanej. Uzupełnienie tematyki stanowią publikowane w „Roczniku” materiały źródłowe. Problematyka dotycząca dziejów szlachty „nowomarchijskiej” stanowi niezmiernie interesujący obszar badawczy, który ze wszech miar zasługuje na lepsze poznanie.

Wojciech Strzyżewski